

COVID-19 VAKALARININ GÖÇMEN İSTİHDAMINA ETKİSİ: SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR PANEL VERİ ANALİZİ

İsmail Hakkı İŞCAN¹

Tuğba DEMİREL²

Öz

31 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan COVID-19 virüsünün hızla tüm dünyaya yayılması sonucunda 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından pandemi ilân edilmiştir. Pandeminin ekonomideki ilk etkileri işgücü piyasasına yönelik olmuş ve Büyük Buhrandan bu yana yaşanan en kötü istihdam krizlerinden birini tetiklemiştir. Bu çalışmanın ilgi alanı da gelişmiş ülkelerde COVID-19 salgını dolayısıyla yaşanan sürecin göçmen istihdamına yönelik etkileridir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, COVID-19 pandemisinin göçmen istihdamını nasıl etkilediğini ampirik olarak araştırmaktır. Bu amaca yönelik olarak çalışmada, 17 OECD ülke ekonomisinin 2020q1-2021q4 dönemi üçer aylık verileriyle hata düzeltme modeline dayalı Westerlund (2007) eşbütünleşme analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları itibarıyla eşbütünleşme ilişkisi tespit edilmiş ve daha sonra AMG tahmincisiyle uzun dönem esneklikler hesaplanmıştır. Buna göre COVID-19 vakaları %1 oranında arttığında göçmen istihdamı %0,03 oranında azalmaktadır. Çalışmada ayrıca panel VECM nedensellik analizi gerçekleştirilmiş ve sonucunda COVID-19 vakaları ile göçmen istihdamı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, pandemi, göçmen istihdamı, OECD.

¹ Prof. Dr., Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, E-posta:ismailhakkiiiscan@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2786-4928

² Doktora Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, E-posta: tgbadmrel93@gmail.com ORCID: 0000-0003-2168-6497

İŞCAN İ H. , DEMİREL T. (2023).Covid-19 Vakalarının Göçmen İstihdamına Etkisi: Seçilmiş OECD Ülkeleri Üzerine Bir Panel Veri Analizi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 23(60), 471-493. DOI:10.21560/spcd.vi.1188229

THE IMPACT OF THE COVID-19 CASES ON MIGRANT EMPLOYMENT: A PANEL DATA ANALYSIS ON CHOSEN OECD COUNTRIES

Abstract

March 11, 2020, the World Health Organization (WHO) declared a pandemic as a result of the rapid spread of the COVID-19 virus, which appeared in Wuhan, China, on December 31, 2019, to the whole world. The first effects of the pandemic on the economy were aimed at the employment market and triggered one of the worst employment crises since the Great Depression. The field of interest of this study is the effects of the process experienced due to the COVID-19 pandemic in developed countries on migrant employment. In this context, the aim of this study is to empirically investigate how the COVID-19 pandemic affects migrant employment. For this purpose, Westerlund (2007) cointegration analysis was carried out with 17 OECD countries' data for the period 2020q1-2021q4. According to the results of the analysis, the cointegration relationship was determined and then long-term flexibilities were calculated with the AMG estimator. Accordingly, when COVID-19 cases increase by 1%, migrant employment decreases by 0.03%. In the study, panel VECM causality analysis was also performed and as a result, a bidirectional causality relationship was found between COVID-19 cases and migrant employment.

Key Words: *COVID-19, pandemic, migrant Employment, OECD.*

GİRİŞ

Günümüzde uluslararası göç, kaynak ve hedef coğrafyalarda yarattığı hem sosyal ve hem de ekonomik etkiler açısından çeşitli disiplinlerin araştırma alanına dâhil olan önemli ve güncel bir konudur. Bu etkiler, kaynak ve hedef coğrafyalarda ülke düzeyinde farklı kriter ve ölçütlere bağlı olarak olumlu ve/veya olumsuz nitelikte değerlendirmelere tabi tutulabilmektedir. Diğer taraftan göçün ekonomi disiplini içerisinde ele alındığı işgücü göçü ise hem kaynak ve hem de hedef ülkelere olumlu/olumsuz ekonomik sonuçlar üretme potansiyeline sahip uluslararası göçe dair önemli bir alt başlıktır.

Şüphesiz kanıta dayalı işgücü göçü politikalarının tasarımı, uygulanması ve izlenmesi için güncel istatistiksel bilgilere sahip olmak, daha iyi yönetim, göçmen işçilerin daha iyi korunması, daha güçlü göç ve kalkınma bağlantıları ve daha etkili uluslararası işbirliği için bir ön koşuldur (ILO, 2021b, s. 16). Karşılaştırılabilir, düzenli ve güvenli verilere olan ihtiyacın ve önemin bir vurgusu olarak Birleşmiş Milletler (BM), uluslararası göçe ilişkin ülkeler arası karşılaştırılabilir veriler üretmek için veri eksiklikleri ve uyumlulaştırılmış metodolojilere duyulan ihtiyacı kabul ederken, ülkeleri kanıta dayalı politikalar için bir temel olarak doğru ve ayrıştırılmış verileri toplamaya ve kullanmaya davet etmektedir (UNODC, 2021).

Bu doğrultuda BM'nin alt kuruluşları olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) ile Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) gibi uluslararası nitelikli kuruluşlar göçe dair elde ettikleri veri ve istatistikler ile oluşturdukları gelecek projeksiyonlarını paylaşarak, göç konusu üzerinde gerek ülke bazında ve gerekse uluslararası düzeyde tüm yönleriyle ve doğru değerlendirmeler yapılmasına yardımcı olmaya çalışmaktadır.

Uluslararası kuruluşların elde ettikleri veri ve yaptıkları projeksiyonlara göre ülkelerin göç konusu ile ilgili oluşturacakları göç sistem ve politikaları etkin yönetildiğinde, işgücü dolayısıyla gelen yabancıların hedef ülkelerde üretken bir iş bulmaları ve ekonomik fayda sağlayarak ülkenin ekonomik büyümesine katkı sağlamaları mümkündür. Örneğin 25 Eylül 2015 tarihinde BM üye devletleri, gelecek 15 yıl boyunca ülke gündemlerini ve siyasi politikalarını oluşturmak için yeni, evrensel bir dizi amaç, hedef ve gösterge niteliğindeki

“BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi” başlıklı 17 sürdürülebilir kalkınma hedefini kabul etmiştir (UNODC, 2022). Bunlardan “Göçmen işçiler, özellikle kadın göçmenler ve güvencesiz istihdamda olanlar dahil olmak üzere tüm işçiler için işçi haklarının korunması ve güvenli ve emniyetli çalışma ortamlarının teşvik edilmesi” (Hedef 8.8) hedefi ile “Planlı ve iyi yönetilen göç politikalarının uygulanması da dahil olmak üzere, insanların sistemli, güvenli, düzenli ve sorumlu göçünü ve hareketliliğini kolaylaştırmak” (Hedef 10.7) hedefleri göçü, kalkınma politikalarının önemli bir yönü olarak kabul etmekte ve ülkeleri, planlı ve iyi yönetilen göç politikaları ile göçü kolaylaştırmaya teşvik etmektedir. Diğer taraftan BM’nin 10 ve 11 Aralık 2018 tarihinde, uluslararası göç konusunda tüm boyutlarıyla işbirliğinin güçlendirilmesine katkıda bulunmaya yönelik olarak kabul ettiği “Güvenli, Sistemli ve Kurallı Göç için Küresel İlkeler Sözleşmesi” de bu doğrultuda atılan bir diğer önemli adımdır (BM, 2019). Sözleşmenin temelleri aslında BM’nin 2015 yılında kabul ettiği “BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi” maddelerinden oluşmaktadır.

Uluslararası işçi göçü konusundaki bilgi tabanını ilerletmeyi ve böylece etkili ve verimli politika oluşturmayı teşvik etmeyi amaçlayan ILO yayınladığı çeşitli raporlarla, uluslararası göçmen işçilere ilişkin küresel ölçekte tahminlerde bulunmaktadır. ILO’nun yayınladığı istatistikler, göçmenlerin hedef ülkelerde genellikle emek yoğun tarım, imalat, inşaat ve onarım gibi sektörlerde istihdam edildiklerini göstermektedir. ILO’ya göre genç göçmenler yaşanan nüfusa sahip hedef ülkelerde işgücü açığının kapatılmasında, işgücünün gençleştirilmesinde ve sosyal güvenlik sisteminin desteklenmesinde katkıları önemli olabilmektedir. Diğer taraftan menşe ülkeler için ise elde edilen işçi dövizleri sayesinde ulusal tasarrufları arttırmak, yatırımları ve genel ekonomik refahı teşvik etmek mümkündür. Bireysel düzeyde göçün çalışanların daha yüksek bir yaşam standardı elde etmelerine ve gelir transferleri yoluyla geride bırakılan ailelerinin refahını artırmalarına olanak tanıyabileceğini belirleyen ILO analizleri, diaspora ve geri dönen göçmenler aracılığıyla da bilgi ve becerilerin, ülkeler arasında paylaşılarak daha yüksek küresel üretkenlik ve çıktı elde ediminin mümkün olabileceğini ortaya koymaktadır (ILO, 2021b, s.16).

COVID-19 dolayısıyla meydana gelen ekonomik daralmanın belki ilk ve en önemli göstergesi ve/veya sonucu istihdam piyasalarında meydana

getirdiği etkilerle ilgilidir. Diğer taraftan ILO'nun hedef ülkelerdeki göçmen istihdamının durumu hakkında yaptığı tespit ve tahminler, göçmenlerin hedef ülkelerin toplumlarına ve ekonomilerine hayati katkılarda buldukları ve kritik sektörlerde işgücünün önemli bir bölümünü oluşturdukları yönündedir. Ancak ILO aynı zamanda göçmen istihdamının bu ülkelerde geçici statüdeki işlerde yoğunlaştığını, güvencesiz ve korumasız statüsü ve kayıt dışılığı ile bu kesimi daha büyük bir güvensizlik içerisinde çalışmaya, işten çıkarma ve kötüleşen çalışma koşulları riskine maruz bıraktığını da tespit etmektedir. Bu durum özellikle COVID-19 küresel salgını nedeniyle 2020 yılında ilan edilen pandemi koşullarının çalışan göçmenler üzerinde daha büyük olumsuz etkiler bırakmasına da neden olmuştur. COVID-19 salgının küresel ekonomi ve işgücü piyasası üzerinde görülmemiş bir etki yarattığını beyan eden ILO, salgının uluslararası emek göçünün büyüklüğünü ve özelliklerini etkilediğini ortaya koymaktadır. ILO analizleri dünya çalışanlarının %93'ünün Ocak 2021'in başlarında COVID-19 ile ilgili olarak alınan önlemler kapsamında işlerini kaybetme riski ile karşı karşıya bırakıldığını belirlerken, bu arada işgücü piyasasında birçok uluslararası göçmenin de en savunmasız olanlar arasında kaldığını tespit etmektedir (ILO, 2021b, s.17).

Dünyadaki göçmen işçi sayısının yaklaşık 170 milyon olduğunu bildiren ILO'nun yaptığı tespitlere göre birçok ülkede göçmen işçiler, sağlık, ulaştırma, hizmetler, inşaat, tarım ve tarımsal gıda işleme alanlarında yoğun olarak istihdam edilmektedir. Bu durum genel olarak hedef ülke toplumlarına ve ekonomilerine önemli katkılar sağlamaktadır (ILO, 2021a, s.2). Ancak göçmen işçiler, pandemi şartlarının etkilerine karşı yapısal olarak savunmasız kalmışlardır. Zira göçmen işçiler, düşük ücretli sektörlerde yoğun olarak çalışmaktadırlar. Ayrıca Pandeminin ekonomik etkileri sonucunda genellikle ilk olarak göçmen işçiler işlerini kaybetmişlerdir.

Bu bağlamda bu çalışma COVID-19 Pandemisinin göçmen istihdamını nasıl etkilediğini ampirik olarak araştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaca yönelik olarak çalışmada, 17 OECD ülke ekonomisinin 2020 yılı ilk çeyreği (2020q1) ile 2021 yılı son çeyreği (2021q4) arası dönemin üçer aylık verileri kullanılarak panel veri analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın izleyen bölümünde konu hakkında yapılan literatür taraması verilecek, bunu veri seti ve

çalışmanın ampirik modeli hakkında yapılan tespitler takip edecektir. Bundan sonra ekonometrik yöntemin ele alındığı bölüm ile elde edilen ampirik bulgu ve sonuçların değerlendirildiği bölüm yer alacaktır. Sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular doğrultusunda varılan sonuç hakkında açıklamalarda bulunulacaktır.

LİTERATÜR TARAMASI

Literatürde COVID-19 pandemisinin göçmen istihdamı üzerine etkilerini araştıran çalışmalar sınırlıdır. Konuya ilişkin literatürde yer alan çalışmalar, COVID-19 pandemisinin göçmen istihdamına etkilerini ulusal/uluslararası veriler ve/veya anket yöntemiyle elde edilen verilerle inceleyerek COVID-19 pandemisinin göçmen istihdamına etkisinin negatif yönlü olduğunu ortaya koymuştur. (Che, Du ve Chan, 2020; Kolbaşı Muyan, 2020; Barwinska-Malajowicz ve Tecza, 2021; Azeez vd., 2021; Datt vd, 2021; Yueping vd., 2021; Bahagyashree, vd. 2021; Anam, vd. 2021; Bui, 2021; Beyaz, 2021; ILO, 2021a).

Literatürde yer alan COVID-19 pandemisinin genel olarak işgücü piyasasına etkilerine ilişkin gerçekleştirilen çalışmalara bakıldığında ise bu çalışmaların tümünün COVID-19 pandemisinin işgücü piyasasını negatif yönde etkilediğine dair görüş birliği içinde oldukları görülmektedir (Heggeness, 2020; Koca, 2020; Yılmaz vd., 2020; Beken, 2020; Noyan vd., 2021).

Che, Du ve Chan (2020), COVID-19 pandemisinin göçmen istihdamına etkilerini Çin ekonomisi için araştırmışlardır. Araştırmada, Ocak-Mart 2020 dönemini kapsayan üç aylık zaman diliminde en az 30-50 milyon göçmen işçinin işlerini kaybettikleri ve bu oranın yerel işçilerden daha fazla olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca bu çalışmada, Çin'de son 6 ay içerisinde göçmen olarak çalışan 1.563 erkek işçi örneklemiyle gerçekleştirilen anketlerin sonuçları, işlerini kaybeden göçmen işçilerin ağırlıklı olarak kırsal bölgede çalışan göçmenlerden oluştuğuna işaret etmektedir. Çalışmada ulaşılan diğer bir bulgu, COVID-19 pandemisi sürecinde daha az eğitilmiş ve düşük vasıflı olan işçilerin daha yüksek bir işsizlik oranına sahip olduğudur. Çalışma sonucunda, göçmen ve yerel işçiler arasındaki eşitsizliğin, COVID-19 pandemisi sürecinde arttığı da ifade edilmiştir.

Kolbaşı Muyan (2020), COVID-19 pandemisinin göçmen istihdamına etkilerini mevcut raporlar, araştırmalar ve uluslararası kuruluşların pandeminin

etkilerine yönelik sözleşmeleri çerçevesinde incelemiştir. Bu incelemede COVID-19 pandemisinin göçmen istihdamını negatif yönde etkilediği ileri sürülmüştür. Ayrıca göçmen işçiler, düzenli-düzensiz ve uzun süreli-kısa süreli kalma niyetiyle gelenler olarak ayrıştırılmış ve buna göre düzensiz göçmenler ile başta mevsimlik işçiler olmak üzere kısa süreli kalma niyetiyle gelen göçmen işçilerin COVID-19 pandemisinden diğer göçmen işçilere oranla daha fazla etkilendikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda çalışmada, COVID-19 pandemisinin göçmen istihdamı üzerindeki negatif etkisinin giderilmesine yönelik olarak başta ILO olmak üzere göçmen işçilerin haklarını savunan uluslararası kuruluşların çalışma ve etkinliklerini arttırması önerilmiştir.

Heggeness (2020), Amerika Birleşik Devletleri ekonomisi için COVID-19 pandemisinin ebeveynlerin işgücü arzı üzerine etkilerini incelemiştir. Bu incelemede Amerika Birleşik Devletleri'ndeki işgücü piyasasına ilişkin istatistikleri araştıran Mevcut Nüfus Araştırması (Current Population Survey-CPS) kullanılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen verilerle gerçekleştirilen ampirik analizler sonucunda, COVID-19 pandemisinin işsizlik üzerinde bir etkisi olmadığı fakat COVID-19 pandemisi nedeniyle gerçekleştirilen kapanmaların daha önce gerçekleştirdiği bölgelerdeki annelerin çalışmama olasılığının daha sonra kapanan bölgelere göre yüzde 68.8 daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Koca (2020), COVID-19 pandemisinin işgücü piyasasına etkilerini OECD ülkeleri için istatistiksel karşılaştırma yöntemiyle araştırmıştır. Bu araştırma sonucunda 2020 yılının Şubat ayında işsizlik oranının yüzde 5,22 olduğunu ve Mayıs ayına gelindiğinde bu oranın yüzde 8,65'e yükseldiğini ifade ederek COVID-19 pandemisinin işsizliği arttırıcı yönde etkileri olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca çalışmada, kadın işgücünde erkek işgücüne kıyasla işsizlik oranlarında daha yüksek artışın yaşandığı ileri sürülmüştür.

Yılmaz vd. (2020), COVID-19 pandemisinin kamu çalışanları üzerine etkisini araştırmışlardır. Araştırma İstanbul Vergi Daire Başkanlığına bağlı olan 902 kamu personeline anket yapılarak gerçekleştirilmiştir. Anketlerden elde edilen verilerle yapılan analizler doğrultusunda vergi dairesi çalışanlarının COVID-19 pandemisinden olumsuz yönde etkilendiği tespit edilmiştir. Özellikle çalışanlarda işe gidiş ve gelişlerde virüsün kendilerine dolayısıyla

ailelerine bulaştırmalarından çekinmekte oldukları ve bu nedenle uzaktan çalışma taraftarı oldukları görülmüştür.

Beken (2020), COVID-19 pandemisinin kadın istihdamı üzerine etkilerini araştırmıştır. Araştırmada 2000-2020 dönemi TÜİK verileri kullanılarak istatistiksel karşılaştırma yapılmıştır. Bunun sonucunda, COVID-19 pandemisinin en fazla hizmet sektöründe çalışan kadınları negatif olarak etkilediği tespit edilmiştir. Özellikle ev işleri, hasta ve çocuk bakımı gibi işlerde kayıt dışı çalışan kadınların pandemi sürecinde sağlık açısından riskli görüldüklerinden işsiz kaldıkları ifade edilmiştir.

Noyan vd. (2021), COVID-19 pandemisinin işgücü piyasasına etkilerini anket yoluyla araştırmışlardır. Anket; Ankara, Kayseri, Konya, Sivas, Malatya, Yozgat şehrindeki aktif nüfus üzerine uygulanmıştır. Elde edilen veriler ışığında COVID-19 pandemisinin verimliliği, motivasyonu ve üretimi azaltacağı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada, çalışanların iş arkadaşlarıyla ve yöneticilerle görüşme sürelerinin azalması, bilgi ve tecrübelerin paylaşılabilmesi ya da örgüt kültürü gücünün zayıflaması gibi konularda olumsuz sonuçlara yol açacağı ileri sürülmüştür.

Yueping vd. (2021), ulusal bir temsilci anketinden elde edilen verilerle Çin ekonomisi için COVID-19 pandemisinin göçmen istihdamı üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Bu araştırma sonucunda COVID-19 pandemisinin göçmen istihdamını negatif etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca bu çalışmada COVID-19 pandemisi nedeniyle istihdamı olumsuz etkilenen göçmenlerden en çok etkilenenlerin kadın göçmen işçiler olduğu ileri sürülmüştür. Buna göre çalışmada COVID-19 pandemisinin hem cinsiyet eşitsizliklerini hem de işgücü piyasa eşitsizliklerini arttırdığı ifade edilmiştir.

Bhagyashree vd. (2021), COVID-19 pandemisinin göçmen istihdamına etkilerini Hindistan örneğiyle incelemişlerdir. Bu inceleme için göçmen krizi sırasında aktif olarak yardım çalışmalarına katılan ve bu bağlamda konuya ilişkin geniş bilgiye sahip olan Hindistan'daki kâr amacı gütmeyen kuruluşların liderleriyle mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Bu mülakatlardan elde edilen bulgular sonucunda COVID-19 pandemisinin Hindistan'daki eyaletler arası göçmen işçiler üzerine negatif bir etkisi olduğuna ilişkin algının varlığı tespit edilmiştir. Çalışmada bu durum, pandemi sürecinde hükümet tarafından uygulanan tedbirlerin beklenmeyen sonuçları olarak nitelendirilmiştir.

Anam vd. (2021), COVID-19 pandemisinin Malezya ve Tayvan'daki tam zamanlı Endonezyalı kadın göçmen ev işçileri üzerine etkilerini araştırmışlardır. Bu araştırma için açıklayıcı niteliksel bir yaklaşım benimsenmiş ve hem ulusal hem de uluslararası basından elde edilen verilerle araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda COVID-19 pandemisinin yabancı kadın ev işçilerinin istihdam güvensizliğine neden olduğu ve ayrıca yabancı kadın ev işçilerinin yapısal savunmasızlıklarının COVID-19 pandemisi nedeniyle arttığı tespit edilmiştir.

Datt vd. (2021), 1600'den fazla haneyle yapılan anketlerden elde edilen verilerle COVID-19 pandemisinin, Hindistan'ın Bihar kırsalındaki hanelerden göçmen işçi olarak farklı bir coğrafyaya giden kişiler üzerine etkisini incelemiştir. Bu inceleme sonucunda kırsal hanelerin yarısından fazlasında COVID-19 pandemisi öncesi en az bir kişinin göçmen işçi olarak farklı bir coğrafyaya gittiği ve bu göçmen işçilerin %94'ünün buldukları coğrafyada işlerini kaybettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca bu çalışmada, göçmen işçilerin buldukları coğrafyada işlerini kaybetmeleri nedeniyle Bihar kırsalına gerçekleştirdikleri döviz havalelerinde de önemli ölçüde düşüş gözlemlendiği ifade edilmiştir.

Bui vd. (2021), COVID-19 pandemisinin Vietnam'daki göçmen işçiler üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Bu araştırma için kesitsel bir çalışma gerçekleştirilmiş olup bu çalışmada 2020 yılında Vietnam'ın iki kuzey eyaletindeki (Bac Ninh ve Ninh Binh) iki sanayi bölgesinde çalışan 445 göçmen işçiyle gerçekleştirilen anketten elde edilen veriler kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini oluşturan göçmen işçilerin %65,2'si kadın ve %66,8'i 19 ile 29 yaş arasında olup lise veya yüksek öğrenim düzeyine sahip bireylerden oluşmaktadır. Çalışmada bu bireylerin çoğunluğunun Ocak–Temmuz 2020 döneminde maaşlarında azalış olduğu veya işlerini kaybettiği tespit edilmiştir. Buna göre çalışmada, göçmen işçilerin; düşük iş güvenliği, iş kaybı ve gelir kesintisi, kötü barınma ve yaşam koşulları ve kamu hizmetlerine sınırlı erişimden şikâyetçi oldukları ileri sürülmüştür.

Azeez vd. (2021), COVID-19 pandemisinin kadın göçmen işçiler ve aileleri üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Bu araştırma için farklı bir coğrafyadan Hindistan'daki Delhi ve Gurugram şehirlerine gelen kadın göçmen işçilerle

anketler gerçekleştirilmiştir. Bu anketlerden elde edilen veriler itibarıyla çalışmada, COVID-19 pandemisi nedeniyle göçmen işçilerin gelir kaybı yaşadıkları ve bunun sonucunda da artan borçlarla karşılaştıkları ifade edilmiştir. Bu bağlamda bu çalışmada, kadın göçmen işçilerin ve ailelerinin COVID-19 pandemisi nedeniyle yaşadıkları ekonomik kötüleşmeleri önlemek için acil politika müdahalelerinin gerekli olduğu ileri sürülmüştür.

Barwinska-Malajowicz ve Tecza (2021), COVID-19 pandemisinin göçmen istihdamına etkilerini Ukrayna, Polonya ve Almanya'dan farklı bir coğrafyaya göç eden işçiler örneğiyle araştırmışlardır. Araştırmada Eurostat'tan ve ülkelerin ulusal rapor ve veri tabanlarından elde edilen verilerle nitel istatistik yöntemine dayalı analizler gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen analizlerde COVID-19 pandemisinin göçmen istihdamına etkisinin göç faktörünün niteliğine bağlı olarak değişiklik göstereceği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre bu çalışmada, COVID-19 pandemisinin, niteliği düşük olan Ukrayna veya Polonyalı göçmen işçiler üzerine etkisi negatif yönlü olarak tespit edilmiş; fakat COVID-19 pandemisinin, niteliği yüksek Almanyalı göçmen işçiler üzerine etkisi, yine negatif yönlü olmakla birlikte, Ukrayna ve Polonyalı göçmen işçiler üzerindeki etkisine göre daha düşük olduğu ileri sürülmüştür.

Beyaz (2021), COVID-19 pandemisinin göçmen işçiler üzerine etkilerini çeşitli kurum ve kuruluşlara ait raporlar ile saha araştırmalarından yararlanarak araştırmıştır. Bu araştırma sonucunda, COVID-19 pandemisi nedeniyle öncelikle işten çıkarılan işçilerin göçmen işçiler olduğu tespit edilmiş ve COVID-19 pandemisi öncesinde de var olan göçmen işçilerin yapısal savunmasızlıklarının arttığı ifade edilmiştir. Bu çalışmada göçmen işçilerin yapısal savunmasızlıklarının ana nedeninin kayıt dışı çalışma olduğu ve bu bağlamda işlerini kaybeden göçmenlerin çoğunun kayıt dışı çalışması nedeniyle işsizlik ödeneği ve kısa çalışma ödeneğinden yararlanamadıkları ileri sürmüştür. Buna göre bu çalışmada, kayıt dışı çalışmayı önlemenin önemi vurgulanmış; Cenevre Sözleşmesi çerçevesindeki coğrafi kısıtlama şerhinin kaldırılması yoluyla göçmen işçilere statü verilmesi ve göçmen işçilerin çalışma iznini almaları yönündeki prosedürün kolaylaştırılması önerilmiştir.

ILO (2021a), COVID-19 pandemisinin 2020 yılının ilk altı ay içerisindeki göçmen istihdamına etkilerini mülakat ve anket yöntemiyle araştırmıştır.

COVID-19 pandemisinin göçmen istihdamına erken dönem etkilerini ortaya koyan bu çalışmada, göçmen işçilerin yerli işçilerden önce işlerini kaybettikleri ve göçmen işçilerin pandemi öncesinde de yaşamakta oldukları mevcut eşitsizlik ve yapısal kırılğanlıklarının COVID-19 pandemisiyle birlikte artarak sürdüğü ifade edilmiştir. Bu sonuçlara yönelik olarak çalışmada bir dizi öneri sunulmuştur. Bu öneriler, göçmen işçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi kapsamında; ikili iş sözleşmelerinin yeniden gözden geçirilmesi ve geliştirilmesi, yerli işçilerle eşit muamele sunulması gibi tavsiyeleri içermektedir.

VERİ SETİ VE MODEL

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak ekonometrik analiz için kullanılan veriler tanıtılacaktır. Daha sonra Stata-16.0 paket programı kullanılarak gerçekleştirilen ekonometrik analizler için oluşturulan modele ilişkin bilgiler verilecektir.

Çalışmada, COVID-19 pandemisinin göçmen istihdamı üzerine etkisini araştırmak için 2020 (Q1) – 2021 (Q4) dönemi üçer aylık veriler kullanılarak 17 OECD ülkesi örneğiyle analiz gerçekleştirilmiştir. Analizde kullanılan 17 OECD ülkesi; Belçika, Çekya, Danimarka, Estonya, İspanya, Fransa, İtalya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Hollanda, Polonya, Portekiz, Sloveky, Finlandiya, İsveç ve Norveç'tir. Analizde kullanılan verilere ilişkin bilgiler ise Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Verilere İlişkin Bilgiler

LnE	Göçmen İstihdamı	Eurostat*
lnC	COVID-19 Vaka Sayısı	WHO**
LnM	Toplam Göçmen	Eurostat*

Kaynak: *Eurostat Veri Bankası, [Database - Eurostat \(europa.eu\)](https://eurostat.europa.eu)

** WHO, Dünya Sağlık Örgütü, WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard | WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard With Vaccination Data

Çalışmada, COVID-19 pandemisi ve göçmen istihdamı arasındaki fonksiyonel ilişkiler için oluşturulan model şu şekilde formülize edilmiştir:

$$\ln E_{it} = a_{it} + a_1 \ln C_{it} + a_2 \ln M_{it} + \varepsilon_t \quad (1)$$

Modelde $i=1,2, \dots, 17$ ve $t=1,2, \dots, 8$ 'i göstermek üzere $\ln E$, göçmen istihdamını; $\ln C$, COVID-19 vaka sayısını ve $\ln M$ toplam göçmen sayısını ifade etmektedir. COVID-19 pandemisine ilişkin olarak COVID-19 vaka sayısının seçilmesi, COVID-19 pandemisinin varlığını ve aynı zamanda yayılım hızını da ifade eden bir değişken olması nedeniyledir. Göçmen sayısı ise istihdam edilen göçmen işçi sayısının belirleyicilerinden biri olması nedeniyle seçilerek modelin açıklayıcılığını arttırmak amacıyla modele dâhil edilmiştir. Değişkenler doğal logaritmaları alınarak analize dâhil edilmiştir.

EKONOMETRİK YÖNTEM

Çalışmada, COVID-19 pandemisi ve göçmen istihdamı arasındaki ilişki, aşağıda belirtilen beş aşamadan oluşan panel veri analizi ile araştırılmıştır:

1. Aşama: Model ve değişkenler bazında yatay kesit bağımlılığı testleri
2. Aşama: Birim kök testleri
3. Aşama: Hata düzeltme modeline dayalı Westerlund eşbütünleşme analizi
4. Aşama: AMG analizi
5. Aşama: Panel VECM nedensellik analizi

Birinci aşamada model ve değişkenler için yatay kesit bağımlılığı testleri gerçekleştirilmiştir. Çünkü yatay kesit bağımlılığı sorunu mevcutken gerçekleştirilecek analizlerin, bu sorunu dikkate almayan analizler olması durumunda tutarsız sonuçlar elde edilebilir.

Panel veri analizinde yatay kesit bağımlılığının sınanması için Peseran CD (2004), Breusch-Pagan CDIm (2004), Peseran CDIm (2004) testleri kullanılmaktadır. Bu testlerin seçiminde zaman boyutu ile yatay boyut dikkate alınmaktadır. Buna göre zaman boyutunun yatay boyutundan büyük olması durumunda Peseran CD (2004) ve Breusch-Pagan CDIm (2004) testleri; yatay boyutunun zaman boyutundan büyük olması durumunda ise Peseran CDIm (2004) testi tercih edilmelidir. Bu çalışmada yatay boyutu zaman boyutundan büyük olduğu için Peseran CDIm (2004) testi sonuçları esas itibarıyla dikkate alınmıştır.

İkinci aşamada ise durağanlık sınaması için birim kök testleri gerçekleştirilmiştir. Birim kök testleri, yatay kesit bağımlılığını dikkate alıp almaması yönüyle çeşitlenmektedir. Buna göre yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan

testler, birinci nesil birim kök testleri; yatay kesit bağımlılığını dikkate alan testler ise ikinci nesil birim kök testleri olarak isimlendirilmektedir. Literatürde yaygın olarak kullanılan birinci nesil kök testleri Levin, Lin, Chu (2002); Im, Peseran, Shin (2003) ve Hadri (2000) tarafından geliştirilen panel birim kök testleri iken; ikinci nesil birim kök testleri Philips ve Sul (2003); Bai ve Ng (2004); Moon ve Perron (2004); Peseran (2004) ve Peseran (2007) tarafından geliştirilen panel birim kök testleridir. Peseran (2007) tarafından geliştirilen Kesitsel Olarak Genişletilmiş Dickey-Fuller (Cross-Sectional Augmented Dickey Fuller - CADF) panel birim kök testi, diğer ikinci nesil birim kök testlerinden farklı olarak zaman ve yatay boyutlarına ilişkin büyüklüklerin durumu fark etmeksizin anlamlı sonuçlar vermektedir. Buna göre çalışmada CADF birim kök testi tercih edilmiştir. Bu test şu modele dayanmaktadır:

$$Y_{it} = (1 - \phi_i)Y_{i,t-1} + u_{it} \quad t = 1, 2, \dots, 8; \quad i = 1, 2, \dots, 17 \quad (2)$$

Panelin geneline ait olan CIPS istatistiği ise (3) numaralı denklem itibarıyla hesaplanmaktadır:

$$CIPS = \sum_{i=1}^N \frac{CADF}{N} \quad (3)$$

Çalışmanın üçüncü aşamasında ise değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin sınaması gerçekleştirilmiştir. Eşbütünleşme analizleri, birim kök testleri gibi, yatay kesit bağımlılığını dikkate alıp almama hususunda çeşitlilik göstermektedir. Yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan ve birinci nesil olarak adlandırılan eşbütünleşme analizleri Johansen (1988), Kao (1999) ve Pedroni (2004) tarafından geliştirilen analizlerdir. Yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ve ikinci nesil eşbütünleşme analizleri olarak adlandırılan analizler ise Westerlund ve Edgerton (2007), Westerlund (2007) ve Gengenbach, Urbain ve Westerlund (2016) tarafından geliştirilen analizlerdir.

Bu çalışmanın modelinde yatay kesit bağımlılığının var olması ve modeldeki değişkenlerin tümünün düzeyde durağan olması nedenleriyle Westerlund (2007) tarafından geliştirilen hata düzeltme modeline dayalı Westerlund eşbütünleşme analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analiz yapısal dinamiklere dayalı olarak dört panel eşbütünleşme testini içermektedir. Bu testler; P_a, P_t, G_a ve G_t testleridir ve P_a ile P_t testleri grup ortalama istatistiklerini; G_a ile G_t testleri,

panel istatistiklerini göstermektedir (Westerlund, 2007, 710-712). Test istatistiklerine ilişkin denklemler aşağıdaki şekildedir:

$$P_a \text{ Test İstatistiği: } P_a = \left(\sum_{i=1}^N L_{i,t-1} \right)^{-1} \sum_{i=1}^N L_{it} \quad (4)$$

$$P_t \text{ Test İstatistiği: } P_t = a^{-1} \left(\sum_{i=1}^N L_{i,t-1} \right)^{-1/2} \sum_{i=1}^N L_{it} \quad (5)$$

$$G_a \text{ Test İstatistiği: } G_a = \sum_{i=1}^N (L_{i,t-1})^2 L_{it} \quad (6)$$

$$G_t \text{ Test İstatistiği: } G_t = \sum_{i=1}^N a^{-1} (L_{i,t-1})^{-1/2} L_{it} \quad (7)$$

Bu denklemlerle hesaplanan test istatistiğine göre eşbütünlüşme ilişkisi yoktur şeklindeki boş hipotezin kabul veya reddi belirlenir. Bunu belirlerken Westerlund (2007), yatay kesit bağımlılığının dikkate alınması için bootstrap yönteminin kullanılmasını önermektedir.

Çalışmada gerçekleştirilen panel veri analizinin dördüncü aşamasında değişkenlerin uzun dönem esneklikleri tahmin edilmiştir. Bu tahmin için yine test seçimi modelin yatay kesit bağımlılığı içerip içermemesine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Buna göre model tahmini için Pesaran ve Smith (1995) ve Pesaran Shin ve Smith (1997) tarafından geliştirilen Ortalama Grup tahmincisi (Mean Group Estimator - MG) ve Pesaran vd. (1997) tarafından geliştirilen Havuzlanmış Ortalama Grup tahmincisi (Pooled Mean Group Estimator - PMG) gibi yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan birinci nesil tahminciler veya Eberhardt ve Bond (2009) ve Eberhardt ve Teal (2010) tarafından geliştirilmiş Genişletilmiş Ortalama Grup tahmincisi (Augmented Mean Group - AMG) gibi ikinci nesil tahminciler arasından seçim yapılmıştır. Buna göre bu çalışmada uzun dönem esnekliklerin hesaplanması için AMG analizi gerçekleştirilmiştir.

Son aşamada ise değişkenler arasındaki nedenselliğin varlığı ve yönünü ortaya koymak için Vektör Hata Düzeltme Modeli (Vector Error Correction - VECM) kapsamındaki Panel nedensellik analizi gerçekleştirilmiştir. VECM kapsamındaki panel nedensellik analizi 8-10 numaralı denklemlerde yer aldığı şekilde formülize edilmiştir.

$$\Delta \ln E_{it} = a_0 + \sum_{j=1}^n a_{1i} \Delta \ln E_{i,t-j} + \sum_{j=0}^n a_{2i} \Delta \ln C_{i,t-j} + \sum_{j=0}^n a_{3i} \Delta \ln M_{i,t-j} + a_4 ECT_{i,t-j} + u_{1t} \quad (8)$$

$$\Delta \ln C_{it} = \beta_0 + \sum_{j=1}^n \beta_{1i} \Delta \ln C_{i,t-j} + \sum_{j=0}^n \beta_{2i} \Delta \ln E_{i,t-j} + \sum_{j=0}^n \beta_{3i} \Delta \ln M_{i,t-j} + \beta_4 ECT_{i,t-j} + u_{1t} \quad (9)$$

$$\Delta \ln M_{it} = \delta_0 + \sum_{j=1}^n \delta_{1i} \Delta \ln M_{i,t-j} + \sum_{j=0}^n \delta_{2i} \Delta \ln E_{i,t-j} + \sum_{j=0}^n \delta_{3i} \Delta \ln C_{i,t-j} + \delta_4 ECT_{i,t-j} + u_{1t} \quad (10)$$

ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUMLAR

Model kapsamındaki bağımsız değişkenler arasında korelasyon olması durumunda modelde çoklu doğrusal bağıntı sorunu ortaya çıkmaktadır. Çoklu doğrusal bağıntı sorunu, analiz sonuçlarının yanıltıcı olmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda ekonometrik analiz öncesinde ilk olarak değişkenler arasındaki korelasyonun varlığı, literatürde yaygın olarak tercih edilen Spearman Korelasyon Analizi ve Varyans Şişirme Faktör Analizi (Variance Inflation Factor - VIF) ile araştırılmış ve sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Çoklu Doğrusal Bağıntı Sınaması

Spearman Korelasyon Analizi		
	LnM	LnC
LnM	1,000	0,364
LnC	0,364	1,000
VIF Analizi		
	Varyans Katsayısı	Merkezi VIF Değeri
LnM	2,76E-05	1,152
LnC	2,83E-09	1,152

Spearman korelasyon analizinde bağımsız değişkenler arasında korelasyon katsayısının 0,90’dan küçük olması, korelasyon ilişkisinin olmadığı yönünde bilgi vermektedir. VIF analizi sonuçlarında ise VIF değerlerinin 5’ten küçük olarak tespit edilmesi, modelde yer alan bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağıntı sorununun olmadığı yönünde bilgi vererek Spearman korelasyon analizi sonuçlarını doğrulamaktadır.

Seriler arasında yatay kesit bağımlılığının olup olmadığı analiz seçiminde önem arz etmektedir. Bu bağlamda yatay kesit bağımlılığı sınaması için Breusch-Pagan (1980) LM testi, Peseran (2004) CD ve CDlm testleri gerçekleştirilmiştir. Bu testlerin panel için uygulamasına yönelik sonuçlar Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Panel Bazında Yatay Kesit Bağımlılığı Sınaması

	İstatistik	Olasılık
CDIm (Breusch,Pagan 1980)	549,524	0,000
CDIm (Pesaran 2004)	25,073	0,000
CD (Pesaran 2004)	20,287	0,000

Panel bazında gerçekleştirilen yatay kesit bağımlılığı testlerine bakıldığında tüm testlerin olasılık değerlerinin 0,05'ten küçük olduğu görülmektedir. Çalışmada T boyutunun N boyutundan küçük olması nedeniyle Pesaran CDIm (2004) testi sonuçları esas olarak dikkate alınmış olsa da tüm test sonuçları, yatay kesit bağımlılığının olduğuna işaret etmektedir. Bu durum, herhangi bir ülkede yaşanan şokun diğer herhangi bir ülkeyi etkilediğini ifade etmektedir.

Panel bazında yatay kesit bağımlılığının varlığının tespitinden sonra değişkenler bazında yatay kesit bağımlılığı testleri gerçekleştirilmiştir. Bu testlere ilişkin sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Değişkenler Bazında Yatay Kesit Bağımlılığı Sınaması

	İstatistik	Olasılık
CDIm (Breusch,Pagan 1980)		
LnE	527,649	0,000
LnC	770,508	0,000
LnM	497,476	0,000
CDIm (Pesaran 2004)		
LnE	23,747	0,000
LnC	38,427	0,000
LnM	21,917	0,000
CD (Pesaran 2004)		
LnE	19,434	0,000
LnC	26,795	0,000
LnM	7,476	0,000

Tablo 4'e bakıldığında tüm testlerin olasılık değerlerinin 0,05 ten küçük olduğu görülmektedir. Bu bağlamda tüm değişkenler için yatay kesit bağımlılığı söz konusudur. Bu durum, değişkenlerin durağanlığının yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil birim kök testleriyle sınanmasının gerekliliğini

göstermektedir. Buna göre değişkenlerin durağanlıkları CADF birim kök testi ile analiz edilmiş ve analiz sonuçları Tablo 5'te verilmiştir. CADF birim kök test sonuçlarına göre değişkenlerin tümü düzeyde durağandır.

Tablo 5. Durağanlık Sınaması

CADF Birim Kök Testi		
Düzyey	Sabit Z[t-bar]	Trend Z[t-bar]
LnE	-2,842*	-3,589*
LnC	-9,118*	-3,426*
LnM	3,354*	-2,256*

Not: *, %1 anlamlılık seviyesinde birim kökün yokluğunu göstermektedir.

Değişkenlerin tümünün düzeyde durağan olması ve aynı zamanda modelde yatay kesit bağımlılığının söz konusu olması nedeniyle ikinci nesil eşbütünleşme analizlerinden biri olan hata düzeltme modeline dayalı Westerlund eşbütünleşme analizi tercih edilmiştir. Bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Eşbütünleşme Analizi

Hata Düzeltme Modeline Dayalı Westerlund (2007) Eşbütünleşme Analizi

	İstatistik	Asimptotik Olasılık Değeri	Bootstrap Olasılık Değeri
G_t	-3,031	0,001*	0,010*
G_a	-12,197	0,014*	0,024*
P_t	-13,760	0,000*	0,001*
P_a	-10,048	0,012*	0,047*

Not: Sabit terim ve trend modele dahil edilmiştir. Bootstrap olasılık değerleri, 10.000 tekrarlı dağılımdan elde edilmiştir. Asimptotik değerleri, standart normal dağılımdan elde edilmiştir. *, %1 anlamlılık seviyesinde eşbütünleşmenin varlığını göstermektedir.

Modelde yatay kesit bağımlılığı olması nedeniyle esas olarak bootstrap dağılımına göre yapılan test sonuçları dikkate alınsa da hem asimptotik hem de bootstrap dağılımına göre yapılan hata düzeltme modeline dayalı Westerlund eşbütünleşme analizindeki dört testin tamamının istatistiksel olarak anlamlı

sonuçlar vermesi, değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin varlığına işaret etmektedir. Başka bir ifadeyle paneli oluşturan 17 ülkeden en az biri için bahsi geçen değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisi vardır.

Eşbütünleşme ilişkisinin tespit edilmesinden sonra AMG analiziyle uzun dönem esneklikler hesaplanmış ve sonuçları Tablo 7’de verilmiştir. Buna göre göçmen istihdamının COVID-19 vaka sayısına esnekliği -0,036 olarak elde edilmiştir. Başka bir ifadeyle COVID-19 vaka sayısındaki %1’lik bir artış, göçmen istihdamını %0,036 oranında azaltmaktadır.

Tablo 7. AMG Analizi

Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	Olasılık Değeri
LnC	-0,036	-0,64	0,000
LnM	0,925	0,41	0,048
SABİT	-18,121	10,566	0,864

Çalışmada son olarak, bahsi geçen değişkenler arasındaki nedenselliklerin tespiti için panel VECM nedensellik testi uygulanmış ve sonuçlarına Tablo 8’de yer verilmiştir. Bu test sonuçları, COVID-19 vaka sayısı esas olarak dikkate alındığında, COVID-19 pandemisi ile göçmen istihdamı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin varlığına işaret etmektedir.

Tablo 8. Panel VECM Nedensellik Analizi

Sıfır Hipotezi	F-İstatistiği	Olasılık
$\ln E \neq \ln C$	27,420	0,000
$\ln C \neq \ln E$	39,143	0,000
$\ln M \neq \ln C$	27,301	0,000
$\ln C \neq \ln M$	55,413	0,000
$\ln E \neq \ln M$	42,171	0,000
$\ln M \neq \ln E$	20,292	0,004

NOT: Gecikme uzunluğu; LR, FPE, AIC, SC ve HQ istatistikleri doğrultusunda 4 olarak belirlenmiştir.

SONUÇ

31 Aralık 2019 yılında Çin'in Wuhan kentinde ilk kez görülen ve sonrasında pandemi niteliğine erişen COVID-19 salgını, II. Dünya Savaşı sonrasında görülen küresel boyuttaki en ciddi sağlık sorunu olarak kabul edilmektedir. Sağlık sorunu olmasıyla birlikte pandemi şartları nedeniyle yaşanan süreç dünyada ekonomiden teknolojiye, eğitimden sağlık sektörüne kadar birçok alanı etkilemiş ve etkilemeye de devam etmektedir. Pandeminin ekonomideki ilk etkileri işgücü piyasasına yönelik olmuş, süreç Büyük Buhrandan bu yana yaşanan en kötü istihdam krizlerinden birini tetiklemiştir. Bu çalışmanın ilgi alanı, gelişmiş ülkelerde COVID-19 salgını dolayısıyla yaşanan sürecin göçmen istihdamına yönelik etkileridir.

OECD ülkelerinde 2018 yılında 68 milyon göçmen istihdam edilmekteyken ve 5,8 milyondan fazla göçmen ise işsizken (OECD, 2018: 64); COVID-19 pandemisinin etkisiyle 2020 yılında istihdam edilen göçmen sayısında rekor bir düşüş ve işsiz göçmenlerin sayısında ise bir artış gözlenmiştir. Bu durumun nedeni COVID-19 pandemisi etkisiyle gerekli görülen işten çıkarmalarda ilk tercihin göçmen işçiler olması ve ayrıca göçmenlerin ülkelere dönmeleri olarak ifade edilmektedir (OECD, 2022).

Fakat 2020 yılında azalan göçmen sayısı 2021 yılında %22 oranında yeniden bir artış göstermiştir. Bunun bir nedeni olarak göçmenler için COVID-19 pandemisi nedeniyle istihdam alanı 2020 yılında yerlilerinkinden daha güçlü bir şekilde düşerken, 2021 yılında istihdam alanı açısından göçmenlerin lehine gerçekleşen gelişmeler gösterilebilir. Buna göre 2021 yılında, OECD ülkelerinde göçmenlerin yaklaşık %70'i istihdam edilmiş ve %9'u işsiz olarak kalmıştır (OECD, 2022).

Bu bağlamda COVID-19 pandemisinin göçmen istihdamına etkilerini araştırmak önem arz etmektedir. Buna yönelik olarak çalışmada ekonometrik analizler gerçekleştirilmiştir. Analizlerin gerçekleştirilmesi için ilk olarak yatay kesit bağımlılığı, model ve değişkenler kapsamında incelenmiş ve inceleme sonucunda hem modelde hem de değişkenlerde yatay kesit bağımlılığının olduğu görülmüştür. Bu nedenle Peseran (2007) tarafından geliştirilen ve yatay kesit bağımlılığını dikkate alan Kesitsel Olarak Genişletilmiş Dickey-Fuller (Cross-Sectional Augmented Dickey Fuller - CADF) panel birim kök testi

gerçekleştirilerek değişkenlerin durağanlıkları sınanmıştır. CADF birim kök testlerine göre modelde kullanılan tüm değişkenler düzeyde durağandır. Tüm değişkenlerin düzeyde durağan olması ve modelde yatay kesit bağımlılığının varlığı nedeniyle Westerlund (2007) eşbütünleşme analizi gerçekleştirilmiştir. Westerlund (2007) eşbütünleşme analizi sonucu itibarıyla değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Eşbütünleşme ilişkisinin varlığının tespitinden sonra Genişletilmiş Ortalama Grup tahmincisiyle (Augmented Mean Group - AMG) uzun dönem esneklikler hesaplanmıştır. Buna göre COVID-19 vakaları, %1 oranında arttığında göçmen istihdamı %0,03 oranında azalmaktadır.

Çalışmada ayrıca ilişkilerin yönünü belirlemek için Panel VECM nedensellik analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analiz sonuçları ise COVID-19 vakaları ile göçmen istihdamı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğuna işaret etmektedir.

Sonuç olarak COVID-19 salgını nedeniyle oluşan işgücü piyasası aksaklıkları hedef ülkelerdeki göçmen istihdamı avantajını ortadan kaldırmıştır. Bu durum hem iş sahibi göçmenlerin iş kaybı oranının yerlilere göre artması, hem de işsiz göçmenlerin iş bulabilme oranının yerlilerin iş bulma oranına göre düşmesi nedeniyle gerçekleştiği yönünde yorumlanmıştır. Bu bağlamda göçmenlerin hedef ülkelerin toplumlarına ve ekonomilerine hayati katkılarda buldukları ve kritik sektörlerde işgücünün önemli bir bölümünü oluşturdukları göz önünde bulundurularak COVID-19 pandemisi sürecinde göçmen istihdamının iyileştirilmesine yönelik politika uygulamaları ülke ekonomileri açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Anam, M. Z., Wastio, T., Al-Fadhat, F., Pribadi, U. and Sugito, S. (2021). COVID-19 and Decent Work: Online Media Coverage on Indonesian Female Migrant Domestic Workers in Malaysia and Taiwan. *Sociology and Technoscience*, 11(2), 160-193. [Erişim Tarihi: 06.04.2022, COVID-19 and Decent Work: Online Media Coverage on Indonesian Female Migrant Domestic Workers in Malaysia and Taiwan (uva.es)]
- Azeezi A. and Negib, D. P. (2021). The Impact of COVID-19 on Migrant Women Workers in India. *Eurasian Geography and Economics*, 62(1), 93-112.
- Bai, J. and Ng, S. (2004). A Panic Attack on Unit Roots and Cointegration. *Econometrica*, 72(4), 1127-1177.
- Barwinska-Malajowicz, A. and Tecza, K. (2021). (Pand)Economic Migration: An Attempt to Assess the COVID-19 Impact on European Migrant Workers Situations. *European Research Studies Journal*, 0(4), 678-690.
- Beken N. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Kadın İstihdamı: Türkiye Örneği, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ek Sayı*, 47-74.
- Beyaz, Z. (2021). Verilerle Pandemi Sürecinde Türkiye, Türkiye 'de COVID-19 Sürecinde Eşitsizliğin Bir Başka Görünümü: Mülteci İşçiler. *Nobel Akademi Yayıncılık*, 523-543.
- Breush, T. S. and Pagan, A. R. (1980). The Lagrange Multiplier Test and Its Applications to Model Specification in Econometrics. *The Review of Economic Studies*, 47(1), 239-253.
- Bhagyashree, B., Malar, H., Noeline, G., Ghassan, I., Amin, A. and Mehrangiz, A. (2021). Crisis Within A Crisis: Migrant Workers' Predicament During COVID-19 Lockdown and The Role of Non-Profit Organizations in India. *Indian Journal of Human Development* 15(1), 151-164.
- BM, (2019). Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration. Resolution adopted by the General Assembly on 19 December 2018, A/Res/73/195. New York. [Erişim Tarihi: 16.04.2022, https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/73/195].
- Bui, H. T. T., Duong, D. M., Pham, T. Q., Mirzoev, T., Bui, A. T. M. and La Q. N. (2021). COVID-19 Stressors on Migrant Workers in Vietnam: Cumulative Risk Consideration. *International Journal of Environmental. Research and Public Health*, 18(16), 8757, [Erişim Tarihi: 06.04.2022, COVID-19 Stressors on Migrant Workers in Vietnam: Cumulative Risk Consideration - PMC (nih.gov)]
- Che, L., Du, H. and Chan K. W. (2020). Unequal Pain: A Sketch of The Impact of The COVID-19 Pandemic on Migrants' Employment in China. *Eurasian Geography and Economics*, 61(4), 448-463.
- Datt, G., Dutta, S. and Mishra, S. K. (2021). The COVID-19 Pandemic and Migrant Workers from Rural Bihar. CDES Working Paper No. 06/21, [Erişim Tarihi: 06.04.2022, WP2021n06_V1.pdf (monash.edu)]

- Eberhart, M. and Bond, S. R. (2009). Cross-Sectional Dependence in Non-stationary Panel Models: A Novel Estimator. MPRA Paper, University Library of Munich, Germany.
- Gengenbach, C., Urbain, J. P. and Westerlund, J. (2016). Error Correction Testing in Panels with Common Stochastic Trends. *Journal of Applied Econometrics*, 31(6), 982-1004.
- Hadri, K. (2000). Testing For Stationarity in Heterogeneous Panel Data. *Econometrics Journal*, 3, 148-161.
- Heggeness, M. L. (2020). Estimating the Immediate Impact of the COVID-19 Shock on Parental Attachment to the Labor Market and the Double Bind of Mothers. *Review of Economics of the Household*, 18, 1053-1078.
- ILO (2021a). Locked Down and in Limbo: The global Impact of COVID-19 on Migrant Worker Rights and Recruitment. [Erişim Tarihi: 19.03.2022, Fair recruitment: Locked down and in limbo: The global impact of COVID-19 on migrant worker rights and recruitment (ilo.org)]
- ILO (2021b). *ILO Global Estimates on International Migrant Workers - Results and Methodology*. Third edition, International Labour Office, Geneva, [Erişim Tarihi: 19.04.2022, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_808935.pdf]
- Im, K.S., Pesaran, M. H. and Shin, Y. (2003). Testing for Unit Roots in Heterogeneous Panels. *Journal of Econometrics*, 115, 53-74.
- Kao, C. (1999). Spurious Regression and Residual-Based Tests for Cointegration in Panel Data. *Journal of Econometrics*, 90, 1-44.
- Koca, D. (2020). Türkiye'de İşgücü Piyasasının Boyutları ve Covid-19 Döneminin İşgücü Piyasasına Etkileri. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(2), 69-83.
- Kolbaşı Muyan, G. (2020). COVID-19 Sürecinde Göçmen İşçiler ve Uluslararası Çalışma Örgütünün Yaklaşımı. *Karatahta İş Yazıları Dergisi*, 16, 1-12.
- Levin, A., Lin, C. and Chu, C. (2002). Unit Root Tests in Panel Data: Asymtotic and Finite-Sample Properties. *Journal of Econometrics*, 108, 1-24.
- Moon, H.R. and Perron, B. (2004). Testing for a Unit Root in Panels with Dynamic Factors. *Journal of Econometrics*, 122(1), 81-126.
- Noyan Yalman, İ., Aydın Ünal E. ve Koşaroğlu, Ş. M., (2021). Covid-19 Salgını Sürecinin İşgücü Piyasaları Üzerine Etkisi: Uygulamalı Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 35(3), 1125-1144.
- OECD, (2022). International Migration Outlook 2022. [Erişim Tarihi: 20.01.2023, <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/30fe16d2-en/index.html?itemId=/content/publication/30fe16d2-en>]
- OECD, (2018). Settling In 2018, Immigrant Skills and Labour Market Integration, [Erişim Tarihi: 20.201.2023, https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/indicators-of-immigrant-integration-2018_9789264307216-en]

- Pedroni, P. (2004). Panel Cointegration: Asymptotic and Finite Sample Properties of Pooled Time Series Tests with an Application to the PPP Hypothesis. *Econometric Theory*, 20, 597–625.
- Pesaran, M. H. and Smith, R. P. (1995). Estimating long-run relationships from dynamic heterogeneous panels. *Journal of Econometrics*, 68(1), 79–113.
- Pesaran, M. H., Shin, Y. and Smith, R. P. (1997). *Pooled Estimation of Long-run Relationships in Dynamic Heterogeneous Panels*. University of Cambridge, Department of Applied Economics.
- Pesaran, M. H. (2004). General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels. *CESifo Working Paper*, No. 1229.
- Pesaran, M. H. (2007). A Simple Panel Unit Root Test in the Presence of Cross-Section Dependence. *Journal of Applied Econometrics*, 22(2), 265–312.
- Pesaran, M.H., Ullah, A. and Yamagata, T. (2008). A Bias-Adjusted LM Test of Error Cross-Section Independence. *The Econometrics Journal*, 11(1), 105-127.
- Phillips, P. C. B. and Sul, D. (2003). Dynamic Panel Estimation and Homogeneity Testing Under Cross Section Dependence. *The Econometrics Journal*, 6(1), 217-259.
- UNODC, (2022). Unodc and the Sustainable Development Goals. United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC, [Erişim Tarihi: 16 Mayıs, https://www.unodc.org/documents/SDGs/UNODC-SDG_brochure_LORES.pdf] ; [Erişim Tarihi: 16 Mayıs, <https://www.unodc.org/roseap/en/sustainable-development-goals.html#:~:text=Target%2010.7%20%2D%20Facilitate%20orderly%2C%20safe,and%20well%2Dmanaged%20migration%20policies>]
- Westerlund, J. (2007). Testing for Error Correction in Panel Data. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 69(6), 709-748.
- Westerlund, J. and Edgerton D. L. (2007). A Panel Bootstrap Cointegration Test. *Economics Letters*, 97(3), 185-190.
- Yılmaz, V., Gürbüzürk, A., Canbazer, C., Ekici, E., Hışıl, O., Aktaş, P., Aslan, R. G., Serim, S., Şen, T. Z. ve Kesici, Z. (2020). COVID-19 Salgınında İstanbul'da Çalışanların Deneyimleri: Niteliksel Bir İnceleme. *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu*, [Erişim Tarihi: 18.01.2023, https://spf.boun.edu.tr/sites/spf.boun.edu.tr/files/SPF_COVID19_Rapor.pdf]
- Yueping, S., Hantao, W., Xiao-yuan, D. and Zhili, W. (2021). To Return or Stay? The Gendered Impact of the COVID-19 Pandemic on Migrant Workers in China. *Feminist Economics*, 27(1-2), 236-253.